

poolest küll juba palju paranenud, tema annab Eestlastele waimuannete ja kirilliku waimu poolest väga head tunnistust ja loodab, et toored ja ropud elusombed, mis veel walitsejivad, pea ära voldidetud olema saalsivad. Nagu meie aga teame, tõusis juba Kelch'i elu aegl suur Põhjamaa sõda, tulivad nälgi ja lask, laastasivad maa rahvast ja warast puhtaks ja lämmatasivad tööli haridust, mitine mehepõlwe peale jäalle ära.

Mis Kelch oma aegse Eestlaste eluviisist, majapidamisest ja põlluharimisest kirjutab, see on pea niisamati, nagu meie wanemad inimesed seda veel umbes neljalünnne aasta eest ise näinud on. Eestlaste täsitöö ja teisest osarousest kirjutab tema:

„Puusepa töö ja ehitamine on üks asi, millega nemad töök ümber käia oskavad. Sepistamise ja raua töö peale on neil nii suur himu, et nemad mitte üksi ilma suurema waewata hobuse raudu ja teisi jämedaid töösi tegema ei õpi, waid ka launis kena luffusi, ja foguni rihwitud Rootsi püssi raudu teewad. Lugemata tükkidest on nähtud ja nähatse ka veel täna sel päätaval, et kui mõned nendest aga mõningad nädalid ühe ehl teise lästitöölike, sadussepa, singsepa, tiikleri, treiali ja seesuguste juures abiks oliwad, et nemad seda mis nägiwad, igalhe imetspanemisest järel teha võisivad, kuid ka mitmed nende leidis on, kes ni-

metatud töösi nii heast teha oskavad, nagu oleskivad nemad selle peale mitu aastat õppinud ja peale selle reisinud. Et nemad aga tänine orjad ja pärised ollivad, siis ei ole ka lõrrasised meistrid neid õppima võtta tahtnud. Need inimesed on ka väga himulised lüttimise peale, ja teadwad seda isearalise osavusega teha, kuid a nemad siis ka mitte üksi lindusi ja lõitsugust hirmsaid methalisi, waid ka kurje karust mestri kambel maha võtta oskavad. Kesk talvel metsades lüttida tahawad, need seuwad saarepuust suusad, mis peale silla pikkused, jalge alla, millega tergest üle sūgawa lume, kuid a see siin maal sajab, jooksta võiwad. Need kes lüttawad, need teewad ka oma püsifirohtu ise, ja oskavad seda nii launist walmistada, et see (kuid a oskavad sõeamehed ja lütid tunnistawad) palju parem on, kui võderamaa püsifirohi. Tähtede joooksust on neil inimestel omal kambel, suurem teadus, kui arwata võiks. Neil on ka suur himu luuletuse peale, kuid a siis isearanis naesterahwas lõigel pidudel ilma suurema järelmõlemiseta luffusi luuletawad ja omal viisil sõnu laulu seadwad.”

II.

Wana-Eestlaste endisest usust ja Jumala teenistusest kirjutab Kelch: Eestlaste ja Vätslaste efiwanemad siin maal on paratu! laua aega pagana